

מדד השלום – מאי 2016

פרופ' אפרים יער ופרופ' תמר הרמן

עם פרוש השנה ה-50 למלחמת ששת הימים, הוקדש החודש רוב סקר מדד השלום לעמדות הציבור כלפי השלכותיה של המלחמה על המצב כיום ובעתיד. בעקבות משאל העם שהתקיים לאחרונה בבריטניה, בחנו גם מה חושב הציבור לגבי האפשרות של קיום משאל עם בישראל ביחס לעתיד השטחים והעדפות המרואיינים במקרה שמשאל כזה יתקיים. כמו כן, בדקנו מה חושב ציבור על ההסכם שנחתם בין ישראל וטורקיה.

השפעת ההתפתחויות מאז מלחמת ששת הימים על מצבה של ישראל - הציבור היהודי והציבור הערבי כאחד חצויים שווה בשווה בין מי שסבורים שההתפתחויות בשטחים היטיבו את מצבה הבטחוני של ישראל לבין הגורסים שהן הרעו את המצב (יהודים: הטיבו - 44%, הרעו - 43%; ערבים: הטיבו - 48%, הרעו - 49%). כשמדובר במצב המדיני, הרוב (57%) הן בציבור היהודי הן בציבור הערבי חושבים שההתפתחויות בגדה המערבית/יהודה ושומרון מאז 1967 הרעו את מצבה של ישראל.

ההתנחלויות והאינטרס הלאומי – פתחנו בשאלה כללית: "זמן מה אחרי מלחמת ששת הימים התחיל להתפתח מפעל ההתנחלויות. האם לדעתך במבט של 50 שנה לאחור, מפעל ההתנחלויות תרם או הזיק לאינטרס הלאומי של ישראל?". בשאלה זו מצאנו רוב (52%) בציבור היהודי הסבורים כי מפעל ההתנחלויות תרם לאינטרס הלאומי. באופן קונקרטי יותר, בדקנו את הערכת ההשפעה של ההשקעה בהתנחלויות על הקצאת המשאבים הלאומית. שאלנו: "יש הטוענים כי ממשלות ישראל השקיעו לאורך השנים משאבים רבים וכספים בפיתוח היישובים היהודיים והתשתיות בגדה המערבית/יהודה ושומרון ובעבר גם בעזה על חשבון אזורים וציבורים אחרים בארץ שסובלים ממצוקה ושהיו זקוקים למשאבים ותקציבים אלו. אחרים טוענים כי אין קשר בין הדברים וכי אחד לא בא על חשבון השני. עם איזו טענה אתה מסכים יותר?" כאן הציבור היהודי חצוי, עם יתרון קל לסבורים כי אין קשר בין ההשקעות בשטחים לבין חוסר המשאבים לטיפול בבעיות החברתיות-כלכליות באזורי מצוקה ובאוכלוסיות חלשות (ההשקעה בשטחים באה על חשבון תקציבים לאזורים במצוקה ושכבות חלשות – 45%, אין קשר בין הדברים – 49%). בציבור

הערבי יש רוב של שני שלישים הסבורים כי ההשקעות בשטחים פגעו בהשקעות באזורי מצוקה ובשכבות החלשות.

רצינו לדעת באיזו מידה הציבור בארץ מודע עובדתית למצב בשטחים.

מהו הקו הירוק? שאלנו, האם לדעתך המשפט הבא נכון או לא נכון: "הקו הירוק הוא קו הגבול של ישראל שנקבע בהסכמי שביתת הנשק שנחתמו עם סיום מלחמת העצמאות בשנת 1949"? התשובות מלמדות שמעט פחות ממחצית בציבור היהודי בטוחים (15%) או חושבים (33%) שהגדרה זו נכונה ואילו 39% בטוחים או חושבים שהמשפט אינו נכון (13% לא ידעו או סרבו להשיב). כלומר רק מיעוט קטן מאוד בציבור היהודי יודע כיום בביטחון מהו הקו הירוק! לעומת זאת, רוב ברור (63%) מן המרואיינים הערבים ידעו מהו הקו הירוק, מהם 42% היו בטוחים בכך.

מה גודל האוכלוסיות היהודית והפלסטינית בשטחים? רוב הציבור היהודי גם אינם יודעים בוודאות מהו גודלן של האוכלוסיות היהודית והפלסטינית בגדה המערבית/יהודה ושומרון. כך, לשאלה כמה יהודים גרים בשטחים אלה (בלי השכונות של ירושלים המורחבת, כגון גילה או פסגת זאב), לכרבע היתה הערכת חסר והם ענו שמדובר ב-100,000-250,000, 30% ענו נכונה שהמספר הוא 250,000-500,000, 13% העריכו הערכת יתר שמדובר בכ-500,000-750,000, 3% סברו שהנתון הנכון הוא בין 750,000 למיליון, וכרבע כלל לא ידעו. אשר לאוכלוסייה הפלסטינית (ללא מזרח ירושלים), ההערכות היו כלהלן: 24% - בין חצי מיליון למיליון, 36% - בין מיליון לשני מיליון, 10% בלבד העריכו כמו ההערכות המקובלות בישראל - בין שני מיליון לשלושה מיליון, 3% - יותר משלושה מיליון. השאר (שוב, 27%) לא יודעים. כלומר, בציבור היהודי יש הערכת חסר של גודל האוכלוסייה הפלסטינית בשטחים. כלומר, הערכות הציבור היהודי על המצב בשטחים ולגבי העתיד מבוססות במידה רבה על חוסר ידע לגבי העובדות ועל הערכות לא נכונות של יחסי הגודל בין האוכלוסיות שם.

חוסר הידע הזה שלוב בשיעור גבוה מאוד של ישראלים יהודים שרגלם לא דרכה בשנים האחרונות בשטחים.

שכיחות ביקורים/טיולים בשטחים - מתוך מי שענו שאינם מתגוררים בשטחים ושאינן להם משפחה שם (81% מהמדגם), 52% השיבו שהם לא ביקרו או טיילו בגדה המערבית/יהודה ושומרון

בחמש השנים האחרונות. 33% אמרו שביקרו או טיילו שם לעיתים רחוקות ורק 13.5% השיבו שביקרו או טיילו שם תכופות.

מכאן עברנו לעתיד, ראשית תוך התייחסות למשאל העם שנערך בבריטניה לאחרונה, כדוגמה להכרעה גורלית למדינה שהועמדה לבחינת הציבור הרחב.

האם רצוי לקיים משאל עם בנושא יציאה מהשטחים? רוב בקרב היהודים (59%) ורוב גדול עוד יותר בקרב הערבים (73%) הם בעד קיום משאל עם בנושא יציאה מהשטחים והיה ותהיה בעתיד התקדמות בשיחות עם הפלסטינים ויגיעו לטיוטת הסכם שלום שתהיה מקובלת על ממשלת ישראל.

הצבעה אם היה נערך כיום משאל עם בישראל בשאלת יציאה מהשטחים - שאלנו: "אם כיום היה נערך משאל עם בישראל בשאלה האם עקרונית רצוי להישאר כמו עכשיו בשטחי הגדה המערבית/יהודה ושומרון או לצאת מהם תוך השארת גושי ההתנחלות הגדולים, כיצד היית מצביע?" רוב (52%) של המרואיינים היהודים דיווחו שבמצב הקיים היו מצביעים נגד יציאה, 36% ענו שהיו מצביעים בעדה. בקרב הערבים רוב (69%) אומרים שלו היה נערך כיום משאל עם היו מצביעים כיום בעד יציאה מהשטחים תוך השארת גושי ההתנחלויות הגדולים.

הצבעה אם היה נערך משאל על בסיס טיוטת הסכם שלום - התפלגות שונה במעט, כמעט מאוזנת, הייתה מתקבלת אם הציבור היהודי היה מצביע במשאל עם במצב שבו הייתה מונחת על השולחן טיוטת הסכם עם הפלסטינים. נגד יציאה היו מצביעים לפי ההערכה כיום 46% ואילו בעד יציאה מהגדה המערבית/יהודה ושומרון היו מצביעים 43%. בקרב הערבים שיעור המצביעים בעד יציאה היה עולה אז לכדי שלושה רבעים.

מי יהיה רשאי להשתתף במשאל עם על עתיד השטחים? במדינה דמוקרטית כל האזרחים רשאים להשתתף במשאל העם. ואולם, רק כמחצית מהציבור היהודי (51%) סבורים שבמשאל עם כזה אם יתקיים יהיו זכאים להשתתף כל אזרחי המדינה. מיעוט גדול (44%) הם בדעה שרק אזרחי המדינה היהודים צריכים להיות זכאים להשתתף בו.

פרישת בריטניה מהאיחוד תשפיע על מדיניות האיחוד? אשר להשפעת תוצאות משאל העם בבריטניה על כוונת האיחוד האירופי ללחוץ על ישראל בנושא הפלסטיני, קרוב למחצית מהציבור (48%) בדעה שפרישת בריטניה מהאיחוד לא תשפיע לכאן או לכאן, 17% חושבים שהפרישה תחזק

את כוונת האיחוד ללחוץ על ישראל, 11% גורסים שהיא תחליש אותן, ו-24% אינם יודעים. בקרב הערבים יש רוב ברור (65%) הסבורים שמבחינת הפעלת לחץ על ישראל, המצב לא ישתנה אם בריטניה תצא מהאיחוד האירופי.

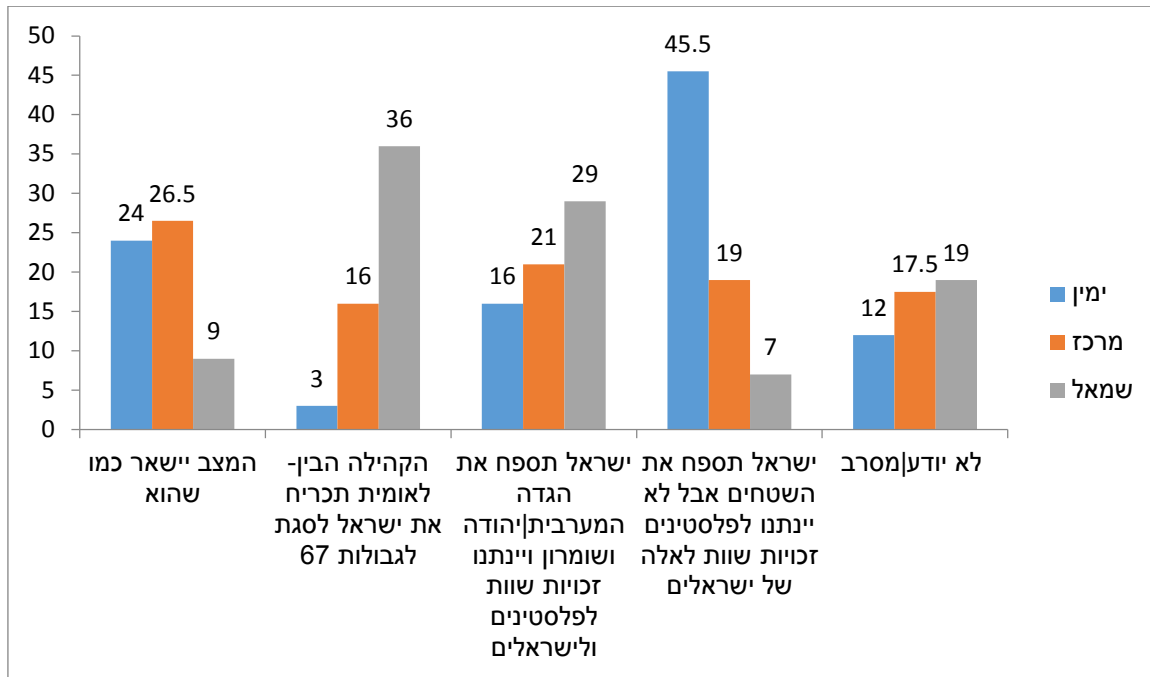
ומה צפוי להיות המצב בשטחים בעתיד? הדעה השכיחה בציבור היהודי (37.5%) היא שהמצב יימשך כמו שהוא. 20% הם בדעה שהקהילה הבינלאומית תכריח את ישראל לסגת לגבולות 67. שיעור זה סבור שישראל תספח את השטחים מבלי שיינתנו לפלסטינים זכויות שוות לאלה של הישראלים, ו-9% חושבים שישראל תספח את השטחים תוך מתן זכויות שוות לפלסטינים. בציבור הערבי ההערכה השכיחה (45%) היא כי המצב יישאר כמות שהוא.

ומה המצב הרצוי בשטחים בעתיד? אשר לאפשרות הרצויה, 23% בציבור היהודי מעדיפים שהמצב יישאר כמו שהוא, 12% מעדיפים התערבות של הקהילה הבינלאומית, 32% מעדיפים סיפוח ללא מתן זכויות שוות לפלסטינים ו-19% מעדיפים סיפוח הכולל מתן זכויות שוות. במילים אחרות, רוב הציבור היהודי (55%) מעדיף את המשך השליטה הישראלית על הפלסטינים בין אם המשך המצב הקיים או סיפוח ללא מתן זכויות שוות לפלסטינים. רק מעטים תומכים בשיבה לגבולות 67 או בפתרון של מדינה אחת בה יינתנו זכויות שוות לישראלים ולפלסטינים. ההעדפה השכיחה בציבור הערבי היא שהקהילה הבינלאומית תכריח את ישראל לסגת (34%) ומיד לאחריה שהמצב יישאר כמות שהוא (33%). מטבע הדברים רק ספורים (3%) מעוניינים בסיפוח בלי זכויות שוות לפלסטינים אבל גם אין עניין מרקיע שחקים (26% בלבד) בפתרון של מדינה אחת עם זכויות שוות ליהודים ולפלסטינים.

ההסכם עם טורקיה – ערב חתימת ההסכם הדעה השכיחה בציבור היהודי (43%) היתה כי ישראל וטורקיה ירוויחו באותה מידה מהסכם הפיוס ביניהן. 38% סבורים כי טורקיה תרוויח ממנו יותר ואילו 7.5% מעריכים כי ישראל תהיה המרוויחה יותר. השאר סבורים שאף אחד לא ירוויח מההסכם או שאינם יודעים. שאלנו בהקשר זה גם: "משפחותיהם של החללים הנעדרים אורון שאלו והדר גולדין ושל האזרח אברה מנגיסטו המוחזק בידי החמאס בעזה דורשות לא לחתום על הסכם הפיוס עם טורקיה עד שהחמאס לא יחזיר את הגופות וישחרר את מנגיסטו. אחרים טוענים שיש לחתום בהקדם על ההסכם עם טורקיה שכן זה אינטרס אסטרטגי חשוב של ישראל ולדאוג במסגרת ההסכם שהגופות ומנגיסטו יוחזרו בהמשך. עם איזו עמדה אתה מסכים יותר?". 49% תמכו ערב החתימה בדרישת המשפחות לעכב את החתימה ואילו 40% היו נגד.

מדד המשא ומתן: 45.1 (יהודים: 41.4)

תרשים החודש: איזו מבין ארבע האפשרויות לגבי עתיד השטחים עדיפה בעיניך?
(%, יהודים, לפי מחנה פוליטי)



מדד השלום נערך בחסות תכנית אוונס לגישור ופתרון סכסוכים (אוניברסיטת תל אביב) ומרכז גוטמן לחקר דעת קהל ומדיניות של המכון הישראלי לדמוקרטיה. הסקר נערך בטלפון על ידי מכון המחקר "מדגם" בתאריכים 28-29 ביוני 2016, בקרב 600 מרואיינים (500 יהודים, 100 ערבים), המהווים מדגם ארצי מייצג של כלל האוכלוסייה הבוגרת בישראל בגילאי 18 ומעלה. טעות הדגימה המרבית לכלל המדגם - $\pm 4.1\%$ ברמת בטחון של 95%. ניתוחים סטטיסטיים: גבי יסמין אלקלעי. <http://www.peaceindex.org>